

درحالی که مسئولان از اصولی بودن بازسازی مسجد مروی‌ها می‌گویند
کارشناسان مرمت، خطر از بین رفتن کالبد تاریخی را جدی می‌دانند

احیای اصالت یا پنهان شدن تاریخ؟

سمیرانشاهیان‌اسه‌شنبه، ششم‌مرداد، جرقبیلی در صحن حیاط مسجد مروی‌هاست. کارگری روی سقف شیروانی شبستان، قطعه چوبی را راه می‌کند و تعدادی دیگر از کارگران تیر آهن‌هایی به ارتفاع دو طبقه برافراشته‌اند. با خودمان فکر می‌کنیم با این تیر آهن‌ها قرار است شبستان در گودی فرو رود؟ اجرای طرح‌های نوسازی در منطقه ثامن از دهه‌های پیش، داغی بر تن رنجور بافت قدیمی مشهد گذاشته و حال‌و‌باره نوبت مسجد مروی‌ها رسیده است. این بنای تاریخی با قدمتی که به سال ۱۲۷۴ قمری بازمی‌گردد، تقریباً از دهه ۷۰ میان کش و قوس‌های مدیریتی دست به دست شده و گاهی هم رد تخریبی برپیکره‌اش نشسته است. از یک سو، توجه به ساختمان فرسوده و از سویی دیگر توجه به حفظ هویت و اصالت بناایی که یادگار حضور مهاجران مروی است، نام این مسجد را گاهی در صدر اخبار می‌آورد. این بار هم ماجرا تکرار شده، اما با تخریب دیوارهای حیاط مسجد به بهانه بازسازی و دروسردری که آن وسط بلا تکلیف مانده است.

● متولی مسجد: احیا می‌کنیم، نه تخریب

سید محمد رضا مروی پور، تولیت مسجد، در گفت و گو با خبرنگار شهرآرامحله، ابهام ایجاد شده در فضای مجازی مبنی بر تخریب را رد و تأکید می‌کند: اقدامات جاری با هدف احیای و نه تخریب انجام می‌شود.

او درباره تخریب دیوارهای حیاط مسجد توضیح می‌دهد: ما قصد داریم شبستان مسجد را به سبک سنتی بازسازی کنیم. برای این کار، از بهمن ماه سال گذشته شروع به برداشتن ایرانیت‌های حیاط کردیم. این ایرانیت‌ها برای حفاظت عزاداران از گرما، در مراسم مذهبی نصب شده بودند. از آنجاکه دیوارهای قبلی با ترکیبی از موزاییک، آجر و کلوخه ساخته شده بودند و ساختار سستی داشتند، ریزش کردند.

عضو هیئت امنای مسجد مروی‌ها با اشاره به انتشار ویدئوهایی در فضای مجازی و اخبار منفی با عنوان تخریب مسجد مروی‌ها، افزود: هفته گذشته یک نفر از فضای این ریزش فیلم برداری و اخبار منفی را پخش کرد. به دنبال این کار، شهرداری مانع کار ما شد، ولی همان کسی که با امضایش کار را تعطیل کرده بود، عذرخواهی کرد و کار شروع شد. لازم است همه بدانند کار ما با نظارت مستقیم شهرداری است و هزینه مربوط به مصالح هم از این سازمان تأمین شده است. مروی پور با اشاره به کمبود بودجه برای تکمیل پروژه هم می‌گوید: اینجایک پروژه مردمی است که با کمک‌های خیران پیش می‌رود. در سال‌های گذشته هم حاج آقای پژمانفر، نماینده مردم در مجلس، با پشتکار، این بنای تاریخی را برای مردم حفظ کرده است.

● میراث فرهنگی: باید هر مداخله‌ای با هماهنگی باشد

سی‌ام تیرماه خبری از قول فرماندار مشهد در خبرگزاری ایرنا منتشر شد: «میراث فرهنگی باید بر بازسازی مسجد تاریخی مروی‌ها نظارت کند.» با وجود این، مسئولان این اداره‌کل، در گفت و گو تلفنی با خبرنگار شهرآرامحله اظهار بی‌اطلاعی و بی‌طرفی کردند. اما حال‌و‌ارز پاسخ مکتوب خود، بر اهمیت مسجد مروی‌ها تأکید دارند و آن را میراثی غیرقابل حذف می‌دانند و هرگونه مداخله خارج

نیازهای امروزی، اصالت و روح تاریخی مسجد، قربانی ساخت و سازهای ناموزون نشود.

● شهرداری: بازسازی بر اساس نقشه‌های مصوب است

معاون فرهنگی شهرداری منطقه ثامن، عملیات بازسازی این مسجد را بر اساس طرح مصوب و تأیید میراث فرهنگی می‌داند و می‌گوید: در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ موضوع جابه‌جایی مسجد مطرح بود. با پیگیری مسئولان و دغدغه‌مندان حوزه میراث، در نهایت برای حفظ و احیای مسجد در محل کنونی تصمیم گرفته شد. پس از تهیه نقشه‌های مرمت توسط شهرداری و تأیید میراث فرهنگی، اعتبار پروژه تأمین و عملیات اجرایی آغاز شد.

محمد واحدی درباره تخریب بخش‌هایی از مسجد نیز توضیح می‌دهد: قسمت‌های تخریب شده، الحاقات سال‌های اخیر و بدون ارزش تاریخی بودند و به دلیل نداشتن استحکام، برای اجرای طرح مرمت جمع‌آوری شدند. بخش اصلی و تاریخی مسجد، از جمله شبستان قدیمی، حفظ و مرمت می‌شود.

او تأکید می‌کند: همه مراحل اجرا بر اساس نقشه‌های مصوب و با نظارت دستگاه‌های مسئول انجام می‌شود و بخشی از فضای جانبی نیز در نیم طبقه جدید و بخشی هم در زیر زمین برای سرویس بهداشتی مسجد سامان دهی می‌شود.

از نظارت این اداره‌کل امرود می‌دانند و بر اجرای دقیق طرح‌های مصوب حافظ اصالت تأکید دارند.

سرپرست معاونت سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان با تأکید بر اینکه مسجد مروی‌ها از بناهای واجد ارزش هویتی است، می‌گوید: مسجد مروی‌ها بیش از ۱۵ سال پیش، در محدوده شمال حرم مطهر، در نوغان ساخته شده است. مسجد کنونی شامل دو بخش قدیمی در شرق و بخش معاصر در غرب است. سازه قدیمی مسجد دارای یک محراب و یک شبستان نسبتاً کوچک در سمت قبله است که یاد و طاق جناقی، از قسمت ورودی قدیمی آن جدا شده است. پوشش‌های چوبی تراش دار سقف (پروازها) و کتیبه خط ثلث موجود، از عناصر ارزشمند این مسجد هستند. همچنین از نظر فرهنگی و وقف نامه، جایگاهی ممتاز در بافت پیرامون حرم رضوی دارد.

حمید حلاج مقدم با بیان اینکه هرگونه عملیات شامل مرمت، بازپیرایی یا بازسازی، فقط باید با تأیید کمیته فنی میراث فرهنگی و با نظارت مستقیم این اداره‌کل انجام پذیرد، می‌افزاید: پیرو اقدامات حفاظتی از سال ۱۳۹۷ تاکنون، نقشه‌های معماری مصوب با هدف «بازپیرایی و ارتقای کیفیت بهره‌برداری» به شهرداری ابلاغ شده است. هدف اصلی این طرح‌ها، حفظ کالبد شاخص بنا یعنی شبستان، قوس‌ها و تناسبات است تا ضمن رفع

وضعیت کنونی، تغییراتی در کالبد بنا در حال انجام است که بدون نظارت تخصصی می‌تواند به از بین رفتن اصالت معماری آن منجر شود.

این متخصص مرمت بناهای تاریخی با بیان اینکه مسجد مروی‌ها صرفاً یک ملک شخصی نیست، بلکه بخشی از هویت تاریخی و فرهنگی مشهد به‌شمار می‌رود، می‌گوید: دست‌کم انتظار می‌رود حساسیت درباره حفظ بناهای تاریخی، به ویژه مساجد، که زوئه فرهنگی و مذهبی شهر هستند، بیش از این باشد.

او همچنین تأکید می‌کند حتی در صورت از بین رفتن کالبد بنا، لایه‌های زیرین آن همچنان دارای ارزش تاریخی است و می‌تواند اطلاعات مهمی از گذشته مشهد در اختیار پژوهشگران قرار دهد؛ موضوعی که نمونه آن در کاوش‌های انجام شده در خانه امیری و کشف آثار (سفالینه‌هایی) متعلق به دوره‌های سلجوقی و ایلخانی مشاهده شده است.

کارشناس: نبود نظارت تخصصی، نگران‌کننده است

اشتباهات گذشته رویه‌رو هستیم. البته با وجود آسیب‌ها و دخل و تصرف‌های سال‌های گذشته، همچنان قابلیت احیای حفاظت اصولی وجود دارد. اگر اراده‌ای باشد. این کارشناس می‌افزاید: در سال‌های اخیر تغییرات زیادی در بنا ایجاد شده. اما هنوز برای نجات آن دیر نشده است. این مسجد نیازمند مطالعات تاریخی، گمانه‌زنی، تاریخ‌نگاری و بررسی‌های میدانی و شفاهی است؛ فرایندی که باید طی چند ماه و زیر نظر کارشناسان متخصص انجام شود و حالا جایشان خالی است.

گواهی نبود ناظر تخصصی در محل پروژه را یکی از نگرانی‌های مهم می‌داند و می‌گوید: عملیات اجرایی باید با حضور مستمر کارشناس میراث فرهنگی انجام شود. در

در بازدید میدانی با یک کارشناس، جنبه‌های مهم در شیوه بازسازی چنین بناهایی را جویا می‌شویم. هدایت گواهی با انتقاد از نبود نظارت تخصصی بر روند بازسازی مسجد مروی‌ها، با تأسف توضیح می‌دهد: تیر آهن‌ها نشان می‌دهد «خط آسمان» بنا در حال از بین رفتن است و به نظر می‌رسد آنچه از مسجد باقی مانده، قرار است در زیر بنای جدید پنهان شود.

این متخصص مرمت بناهای تاریخی با اشاره به اینکه از دهه ۷۰ تاکنون فرصت کافی برای ثبت، مستندسازی و انجام مطالعات تخصصی این بنا وجود داشته است، می‌گوید: متأسفانه تا امروز نه ثبت اثر انجام شده و نه مستندنگاری کاملی از آن صورت گرفته است و اکنون هم با تکرار همان